

Cần thay đổi cách làm **QUY HOẠCH**

KTS. Lê Vũ Phàm

Ngày 27/2/ 2007 Chính phủ vừa ban hành Nghị định số 29/2007/NĐ - CP về Quản lý kiến trúc đô thị, mục 2, điều 5 về nguyên tắc quản lý kiến trúc đô thị có quy định: "Trước khi công bố quy chế quản lý kiến trúc đô thị phải lấy ý kiến cộng đồng tại khu vực lập quy chế..."

Quy hoạch đô thị là quy chế tổng hợp nhất về kiến trúc đô thị. Kèm theo các bản vẽ quy hoạch (các quy chế được ký hiệu bằng thuật ngữ nghề nghiệp), còn có cả bản điều lệ quản lý bằng chữ quy định chặt chẽ mọi chi tiết quá trình thực hiện. Tuy nhiên trong thực tế, quy hoạch vẫn khó đi vào cuộc sống. Quy hoạch nhiều, xây dựng nhiều mà đô thị vẫn nhếch nhác, kiến trúc đô thị vẫn... ?

Những người trong nghề đều hiểu: Quy hoạch đô thị là một khoa học tổng hợp đa ngành, mang tính nghệ thuật và tính xã hội rất cao, thường đi trước thời đại vài thập kỉ, phụ thuộc vào rất nhiều yếu tố, trong đó có sự ổn định của thể chế chính trị, sự phát triển kinh tế xã hội, hiệu lực quản lý xã hội của chính quyền các cấp, tình hình luật pháp đồng bộ nghiêm minh, trình độ dân trí và khả năng kinh tế dồi dào của nền kinh

tế quốc dân dành cho đầu tư xây dựng....

Điều đó chứng tỏ quy hoạch được làm ra không phải để thực hiện trong "một sớm, một chiều", không phải tự thân biến thành hiện thực, cũng không phải "tất tần tật trông vào nhà nước" mà một phần quan trọng là cần có sự tham gia thực hiện của cộng đồng dân cư..

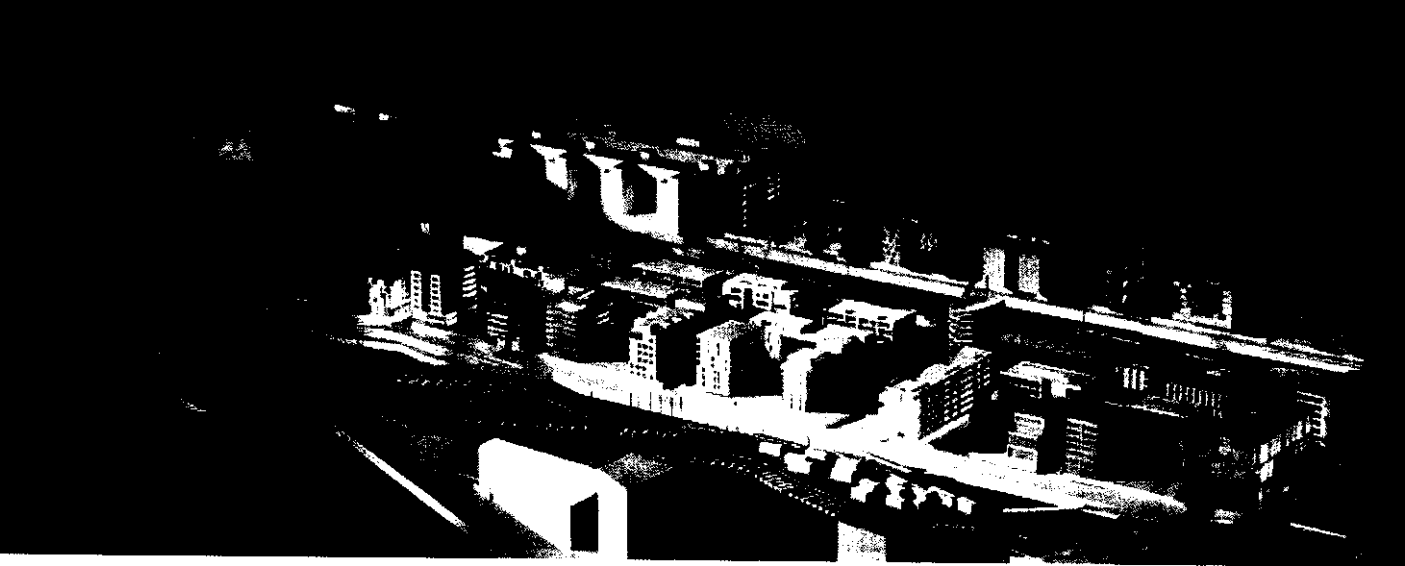
Các đô thị trên thế giới đều có quá trình hình thành và phát triển bằng quy hoạch và theo quy hoạch. Khi quy hoạch tốt, hợp lý, được sự đồng tình của cộng đồng dân cư, thì tạo ra đô thị đẹp, nhanh, thuận lợi cho phát triển và ngược lại !

Phương pháp lập quy hoạch và các bước triển khai làm quy hoạch hiện nay ở nước ta:

1/ Đầu được triển khai theo các qui định chặt chẽ tại các văn bản pháp qui của nhà nước hiện hành. (Chủ trương, đường lối, nghị quyết và các văn bản Luật....)

2/ Đầu được xây dựng trên cơ sở các định hướng chiến lược chung của quốc gia về quy hoạch tổng thể phát triển kinh tế xã hội, các dự báo chiến lược, quy hoạch chiến

lược chung của quốc gia về quy hoạch tổng thể phát triển kinh tế xã hội, các dự báo chiến lược, quy hoạch chiến lược dài hạn... của Trung ương và các cấp địa phương, kết hợp với điều kiện cụ thể của địa phương.

3/ Được tính toán trên cơ sở các số liệu và dữ liệu của các quy hoạch chuyên ngành (Giao thông, tài nguyên môi trường, nông nghiệp, thương nghiệp, giáo dục, y tế...)

4/ Được phân chia ra các giai đoạn lập quy hoạch: Quy hoạch chung, quy hoạch chi tiết với nhiều tỷ lệ khác nhau: Từ tỷ lệ 1/5000 cho quy hoạch chi tiết các huyện ngoại thành, tỷ lệ 1/2000 cho các quận nội thành, tỷ lệ 1/500 cho các phường xã và tỷ lệ 1/200 cho các dự án xây dựng.

Tất cả các loại quy hoạch có tỷ lệ nhỏ từ 1/2000 - 1/5000 trở lên đều là quy hoạch định hướng phát triển (chủ yếu là quy hoạch sử dụng đất), có tầm nhìn vài thập kỉ.

Quá trình thực hiện các quy hoạch đó, còn cần các quy hoạch chi tiết có tỉ lệ lớn hơn (1/500), còn cần có các dự án đầu tư, làm tổng mặt bằng (1/200 - 1/500), còn cần thời gian, và trên hết là cần tiền, cần chủ trương chính sách, sự quản lý của

các cấp các ngành và nhiều yếu tố khác...

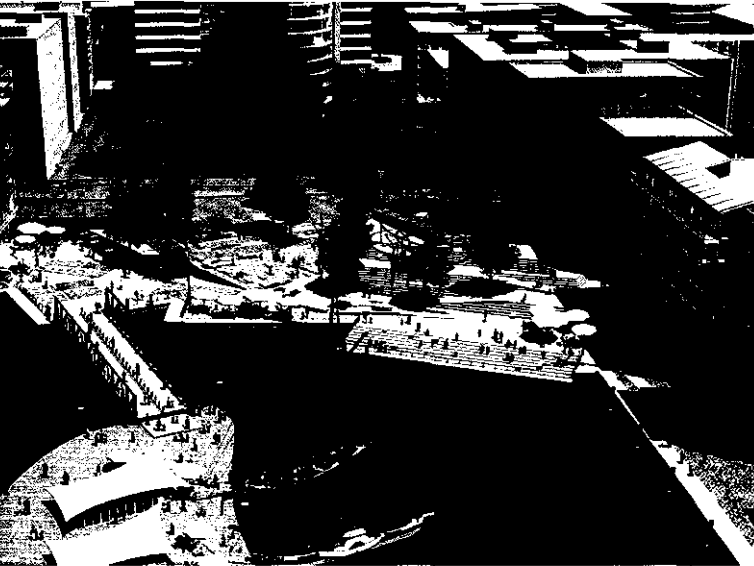
Quy trình lập quy hoạch nêu trên ra đời từ khi nền kinh tế đất nước còn trong cơ chế kế hoạch hoá - tập trung quan liêu bao cấp, đến nay vẫn đang vận hành.

Cách tiếp cận để lập, thẩm định, xét duyệt và thực hiện quy hoạch chỉ "bó tròn" trong những chuyên gia, những cơ quan và các cấp làm chuyên môn chuyên ngành, phục vụ cho kế hoạch hoá của Nhà nước. Nặng về "kế hoạch Xin - Cho", ít có sự tham gia của cộng đồng dân cư và các doanh nghiệp...

Cách làm quy hoạch "tổng thể - định hướng" như vậy thường mang tính cứng nhắc, áp đặt, thiếu sự tham gia của cộng đồng, có tính pháp lệnh cao.

Khi chuyển sang nền kinh tế thị trường theo định hướng XHCN, phương pháp lập quy hoạch truyền thống không còn phù hợp với cơ chế thị trường, tất yếu sẽ phải điều chỉnh cách "định hướng", "tầm nhìn" và phương pháp tiếp cận về làm quy hoạch.

Bởi vì: Xây dựng nền kinh tế thị trường đòi hỏi sự năng động, sáng tạo, độc lập từ cơ sở, từ mỗi cá nhân. Xây dựng nhà nước pháp quyền là xây dựng một “xã hội công dân”. Khi dân sinh, dân trí được nâng cao, thường đi kèm với dân chủ hoá đời sống xã hội. Việc phi tập trung hoá trong quản lý kinh tế và xã hội đi kèm với việc phân cấp, trao quyền cho các địa phương, kế hoạch hoá từ dưới lên, phát triển dựa trên nhu cầu của cộng đồng....

Do đó một trong các cách tiếp cận để lập, thẩm định, xét duyệt và thực hiện các đồ án quy hoạch thời kinh tế thị trường là: Cần điều chỉnh những văn bản pháp qui, những qui trình qui phạm có liên quan, không còn phù hợp với cơ chế thị trường. Đổi mới phương pháp tiếp cận làm quy hoạch, nâng cao trình độ và đổi mới cách quản lý Nhà nước về đất đai... trong đó việc xây dựng một cơ chế, chính sách cụ thể để cộng đồng dân cư có quyền và có thể tham gia vào quá trình Lập, thẩm định, xét duyệt và thực hiện các bước của quy hoạch là một trong nhiều yếu tố để việc quản lý kiến trúc đô thị đi vào cuộc sống.

Theo các nhà nghiên cứu, về lý thuyết, ở các mức độ khác nhau cộng đồng dân cư tham gia vào hoạt động quy hoạch có thể là :

- Tạo cơ chế để dân có quyền biết thông tin quy hoạch đầy đủ, kịp thời, công khai, công bằng, dân chủ.
- Người dân có quyền và được bàn các giải pháp, các

phương thức trong quá trình thực hiện quy hoạch

- Người dân có quyền lợi và nghĩa vụ thực hiện quy hoạch ở một mảng nào đó trong cả “núi” việc trong quá trình thực hiện quy hoạch. (Tự cải tạo, chỉnh trang nhà ở của mình theo quy hoạch, cải thiện môi trường nơi cư trú, đảm bảo an ninh trật tự xã hội ở địa bàn...)

- Người dân có thể cử đại diện của mình kiểm tra quá trình thực hiện quy hoạch theo chủ trương, chính sách đã được Nhà nước ban hành (kê khai phân loại đất, đền bù giải phóng mặt bằng, xây dựng và khai thác sử dụng theo quy hoạch được duyệt....)

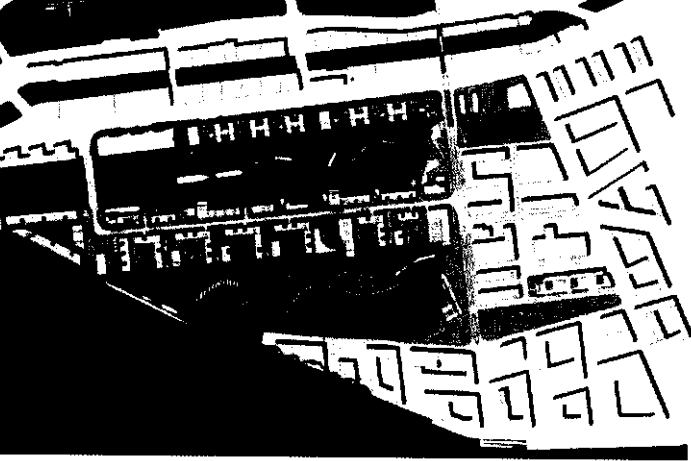
Những nội dung trên bảo đảm cho một đồ án quy hoạch đi vào cuộc sống thuận lợi hơn sự áp đặt. Vì :

+ Khi người dân được tham gia vào việc ra quyết định (thỏa thuận) về việc lập quy hoạch thì khi các quyết định đó ảnh hưởng đến cuộc sống của họ, họ sẽ “tự lo liệu cũng xong”!

+ Khi được bàn bạc cùng nhau sẽ làm tăng sự tự tin , tăng khả năng vượt qua khó khăn chung của cộng đồng vì họ biết rõ họ cần gì, được gì và sẽ phải khắc phục như thế nào...

Tóm lại, chiến lược phát triển thành phố, thực hiện quy chế kiến trúc đô thị là một quá trình nỗ lực với sự tham gia cam kết từ cộng đồng của nhiều phía có vai trò nòng cốt (chính quyền địa phương, nhà kinh doanh, các nhóm cộng đồng dân cư...), nhằm xác định những tồn tại và cơ hội của thành phố, các hoạt động ưu tiên, tìm cách tiếp cận hướng về tương lai,

cùng nhau thực hiện, cùng nhau hưởng lợi. Nghĩa là quy hoạch cần có sự tham gia của cộng đồng (về quyền lợi và về lãnh thổ), được quan niệm là một nhóm người có xu hướng kết hợp với nhau, liên kết với nhau vì những lợi ích và giá trị chung.

Muốn vậy, quy hoạch hiện nay phải thể hiện tốt nhất, kịp thời nhất, sự mong muốn của người dân. Người làm quy hoạch cần ý thức được cộng đồng và người lãnh đạo của họ không chỉ là khách hàng, mà còn là đối tác hoàn chỉnh trong quá trình lập và thực hiện quy hoạch. Đôi khi phải thay đổi phương pháp quản lý dự án và tổ chức, đào tạo cộng đồng. Nhà nước từ vai trò người cung cấp dịch vụ trở thành người tạo điều kiện và cho phép. Các yếu tố đầu vào của quy hoạch không cho phép các nguồn không có chuyên môn từ cơ sở.

Vừa qua, UBND thành phố Hà Nội đã phối hợp với cơ quan hợp tác quốc tế Nhật Bản (JICA) tổ chức các cuộc triển lãm và hội thảo về "Định hướng quy hoạch tổng thể phát triển Thủ đô đến năm 2020", nhằm giới thiệu với mọi người phương pháp tiếp cận mới về cách lập quy hoạch có sự tham gia của cộng đồng. Qua đó, các vấn đề về vai trò của Hà Nội đối với cả nước và vùng; Quản lý dân số và tăng trưởng đô thị; Phát

triển kinh tế và chất lượng cuộc sống; Giao thông vận tải; Nước và vệ sinh môi trường; Nhà ở và điều kiện sống; Môi trường và cảnh quan đô thị,... đều đã được nghiên cứu đồng bộ và tổng thể bằng một tư duy mới, tầm nhìn mới. Tuy vẫn còn nhiều vấn đề cần bàn sâu thêm, song cũng gợi mở cho chúng ta nhiều khái niệm mới, nhiều cách nhìn mới về phương pháp lập và triển khai thực hiện quy hoạch.

Tuy nhiên, cho dù quy hoạch được lập ra theo các tiêu chí và cách tiếp cận tiên tiến nào, mà những "con đường vận chuyển dự án" đến với các ô đất quy hoạch vẫn còn "chông gai, hiểm trở", thì quy hoạch vẫn có thể không được thực hiện!

Bởi vì đó là do "lỗi hệ thống", cần sửa đồng bộ "lỗi này" để quy hoạch nhanh được thực hiện, chứ không phải chỉ đơn thuần sửa về cách lập, thẩm định, xét duyệt quy hoạch bằng phương pháp tiếp cận mới là "chữa" được bệnh "Dự án treo" !

Hình ảnh minh họa:

Dự án cải tạo TP Cảng Hamburg có sự tham gia của cộng đồng trong công tác thiết kế và thực hiện dự án.

Nguồn: Website www.skyscrapercity.com

